

ІСТОРІЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ЛІДЕРА

Уся історія людства створена самими людьми, тому що саме ми, люди, і є історія. Усім нам знайомі імена таких великих людей, як Олександр Македонський, Вінстон Черчіль. В історії України, для прикладу, це Давньоруський князь Святослав Ігорович, гетьман Богдан Хмельницький. Кожен з них, незалежно від умов, беззаперечно, був лідером. Усі вони мали змогу вкласти свої ідеї в голови інших і повести людей за собою. Чого не кожен може досягнути.

Отож, з давніх часів філософи мали роздуми про те, яким має бути правитель, як він повинен діяти. Аналіз феномена «лідерство» ми зустрічаємо в працях багатьох філософів. Кожен з них розмірковував над тим, якою має бути ідеальна держава, її правитель. Адже лідери були різні залежно від певних обставин, проблем, які доводилося переживати визначеному суспільству.

Якщо в країні були воєнні події, то їй потрібен був лідер-воєначальник, який би зміг вивести країну зі стану війни або з перемогою, або ж з мінімальними втратами. Коли в країні була економічна криза, то суспільство вимагало лідера-реформатора, котрий зміг би відшукати оптимально можливий шлях виходу

цього суспільства із кризи. Самодостатнє ж стабільне суспільство також потребує свого лідера – дипломата, що зможе підтримувати на належному рівні цей оптимальний стан функціонування.

Найпершими джерелами вивчення феномена лідерства можна вважати вчення Конфуція про управління, праці видатних мислителів Античності, особливо Платона. В них простежується підхід до вивчення якостей лідера з точки зору характеристик його особистості. Вони визначали портрет ідеального правителя як узагальнений образ попередніх успішних лідерів. Основою їх роботи було те, що лідером може стати лише той, хто володіє набором певних якостей характеру. Наприклад, Конфуцій казав: «Хто повторює старе і дізнається нове, той може бути ватажком», і вважав, що від морально-етичних якостей «благородного мужа» залежить як цілісність і процвітання імперій, так і їх занепад і розпад [1].

Багато мислителів також привертати свою увагу до проблеми лідерства. Серед них є доробки Платона, Аристотеля, Н. Макіавеллі, Т. Гоббса, Дж. Локка, Ф. Ніцше, Т. Карлейла, М. Вебера, З. Фрейда, Дж. Моутона, Р. Лайкерта і Р. Блейка, У. Шелдона, У. Беніса.

Серед українських науковців проблему лідерства досліджують Калашнікова С. А., Романовський О. Г., Гура Т. В., Науменко О. С. та інші.

У XIX ст. відбулося системне зростання інтересу до проблеми лідерства з боку філософів, психологів, соціологів.

Сильний вплив на аналіз феномена лідерства має З. Фройд.

Аналізуючи натовп учений зазначав, що люди в групах інстинктивно ставлять себе в позицію підкорення, а ті люди, які проголошують свою владу, швидко стають лідерами і зберігають свої позиції, якщо мають силу і являють ідеальні риси групи. Отже вплив лідера тут базується на емоційному, а не раціональному, Доки лідер допомагатиме групі досягати поставлених цілей, доти він і зберігатиме свій вплив на дану групу.

Далі актуальною стає філософія пізнання надлюдини, або надособистості. Ф. Ніцше досліджував феномен лідерства з точки зору прояву «творчого інстинкту» людини. Згідно з теорією Ніцше, мораль перешкоджає процесу прагнення до лідерства, і історичний розвиток залежить саме від великих особистостей, які прагнуть влади. Так само лідерство аналізується англійським істориком Томасом Карлейлем. Його роботи в подальшому отримали певний резонанс у філософії лідерства. За його теорією лідер пов'язаний із певним культом виняткового індивіда – героя. Для нього лідером може бути тільки та особистість, яка володіє двома істотними властивостями – відвертістю та інтуїцією [2].

Макс Вебер, німецький філософ, більш детально охарактеризував лідерство. Лідер, згідно з його вченням, має такі якості як почуття відповідальності, бажання, здатність реально оцінити ситуацію, самовіддачу. Саме цей учений ввів соціально-філософське поняття «харизматичний лідер». М. Вебер визначає поняття «харизматичний лідер», як «...рису

особистості, яка вважається незвичною, завдяки тому вона й оцінюється, як наділена надприродними, надлюдськими чи, у крайньому випадку, специфічно особливими силами і здатностями, які не властиві для інших людей. Вона є посланою Богом» [3]. Поширюючи свою концепцію харизматичного лідера, М. Вебер стверджував, що вона заснована на героїзмі лідера, святості, фанатичній відданості ідеї та ін.

Визначальним кроком у вивченні феномена лідерства стали дослідження теоретиків поведінкового підходу Дж. Моутона, Р. Лайкерта і Р. Блейка. Вони перевели увагу з якостей лідера на його поведінку. Головними об'єктами лідерства стали люди і відносин між ними, а дуже важливою стала увага до результату їх діяльності.

На початку ХХ ст. проблема лідерства набула трансдисциплінарного характеру. Лідерство почали досліджувати у психології, політології, соціології, менеджменті тощо. Тож сьогодні існує величезна кількість концепцій і моделей лідерства.

Американський професор У. Шелдон намагався пояснити поведінку людини, виходячи з будови її тіла. Люди із міцною пропорційно розвиненою статуєю, впевнені у рухах, швидкі у реакціях, здатні до сильного спротиву. Вони мають бажання домінувати над іншими, прагнуть влади, агресивні та безжальні, не бояться ризику. Саме з них виходять сильні лідери. Тож У. Шелдон дійшов висновку, що необхідно звернути увагу на особливості будови тіла людини ще в

дитинстві й не потрібно намагатися змінити її характер, готуючи до тієї діяльності, для якої підходить її психотип.

Цікавими є дослідження У. Беніса. Учений вивчав життя і діяльність дев'яноста успішних лідерів та виявив визначальні, з його точки зору, групи лідерських якостей. Однією з важливих умов ефективного лідерства У. Беніс вважав вміння ділитися владою в організації для створення такої атмосфери, в якій люди відчують як власну цінність, так і важливість своєї роботи, завдяки чому вони її краще виконують, роблячи вагомий внесок у загальну справу [4].

Уже у ХХІ ст. українські вчені О. Г. Романовський, Т. В. Гура та ін. визначають лідерство як трикомпонентне явище: лідерство як особистість; лідерство як команда; лідерство як процес. Поєднання визначених компонентів забезпечує послідовний рух лідера та його команди до досягнення мети та реалізації поставлених завдань. Відсутність хоча б одного з компонентів призводить до блокування реалізації лідерського потенціалу особистості [5].

Тож аналізуючи історію концептуального вивчення феномену лідера, ми приходимо до висновку, що протягом всієї історії людства лідер був необхідною умовою існування суспільства, але кожне суспільство наділяло лідера своїми якостями. Оскільки феномен лідерства досить складний, і дати єдине визначення, яке б охарактеризувало усю його багатогранність, складно, та все ж науковці намагаються

підібрати унікальний набір характеристик лідера, щоб будь-хто міг себе в житті реалізувати.

Список літератури: 1. *Равино А. В.* Основы лидерства: тексты лекций для студентов специальности 1 – 25 01 07 «Экономика и управление на предприятии» заочной формы обучения / А. В. Равино. Минск: БГТУ, 2014. 85 с. 2. *Науменко О. С.* Лідерство як соціально-філософська проблема / О. С. Науменко // *Зб. наук. пр. [Філософські проблеми гуманітарних наук]*. Київ, 2009. С. 175 – 181. 3. *Райгородский Д. Я.* Психология и психоанализ власти: хрестоматия: в 2-х т. Самара: БАХРАХ, 1999. 640 с. 4. *Беннис У.* Как становятся лидерами: менеджмент нового поколения: роль эпохи, ценностей и событий в становлении лидеров / Уоррен Беннис, Роберт Дж. Томас. М.: Вильямс, 2006. 207 с. 5. Теорія і практика формування лідера: навчальний посібник / О. Г. Романовський, Т. В. Гура, А. С. Книш, В. В. Бондаренко. Харків, 2017 р. 100 с.

Bibliography (transliterated): 1. Ravino A.V. Osnovy liderstva: teksty leksiyy dlya studentov spetsialnosti 1 – 25 01 07 «Ekonomika i upravlenie na predpriyatii» zaочноy formy obucheniya / A. V. Ravino. Minsk: BGTU, 2014. 85 p. 2. Naumenko O. S. Liderstvo yak sotsialno-filosofska problema / O. S. Naumenko // Zb. nauk. pr. [Filosofski problemy humanitarnykh nauk]. Kyiv, 2009. P. 175 – 181. 3. Raygorodskiy D. Ya. Psihologiya i psihoanaliz vlasti: hrestomatiya: v 2-h t. Samara: BAHRAH, 1999. 640 p. 4. Bennis U. Kak stanovyatsya liderami: menedzhment novogo pokoleniya: rol epohi, tsennostey i sobyitiy v stanovlenii liderov / Uorren Bennis,

Robert Dzh. Tomas. M.: Vilyams, 2006. 207 p. 5. Teoriia i praktyka formuvannia lidera: navchalnyi posibnyk / O. H. Romanovskyi, T. V. Hura, A. Ye. Knysh, V. V. Bondarenko. Kharkiv, 2017 r. 100 p.

Гуренко Ю. І.

ІСТОРІЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ЛІДЕРА

У статті проведено аналіз історичних та сучасних підходів до визначення лідерства й розглянуто особливості розуміння лідерства вітчизняними та зарубіжними вченими з філософських позицій.

Ключові слова: лідер, лідерство, феномен, концепція лідерства.

Гуренко Ю. И.

ИСТОРИЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ИЗУЧЕНИЯ ФЕНОМЕНА ЛИДЕРА

В статье проведен анализ исторических и современных подходов к определению лидерства и рассмотрены особенности понимания лидерства отечественными и зарубежными учеными с философских позиций.

*Ключевые слова: лидер, лидерство, феномен, концепция
лидерства*

Hurenko Yu. I.

HISTORY OF THE CONCEPTUAL STUDY OF THE LEADER PHENOMENON

The article analyzes the historical and contemporary approaches to the definition of leadership and considers the peculiarities of understanding of leadership by national and foreign scholars from philosophical positions.

Key words: leader, leadership, the phenomenon, leadership concept.

УДК 159.9:316

Демідова Ю. Є., Шахова Г. А.

м. Харків, Україна

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛІСНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Небезпеку, що загрожує людству у зв'язку з сучасною екологічною кризою, можна подолати, лише реалізувавши